

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1898

Ny följd * I årg.

Häft. 8

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: *LOTTEN DAHLGREN*

INNEHÅLL:

ANNA SÄVE: Lucrezia och Leonora d'Este. Tvenne systrar från renässans-
tiden. I.

CÉCILE GOHL: Hur jag blef trädgårdsmästare.

Kvindelig Læseforenings blomsterfest för Henrik Ibsen.

Litteratur: K. J.: Den nya världen af Hilma Angered-Strandberg. —

L. D.: Beroende af Elisabeth Kuylenstierna.

Föreningsmeddelanden.

Från skilda håll.

ALMA CLEVE: Svar till »En ungdomens vän».

SVECIA

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.
Kvinliga agenter och inspektörer antagas.

Kontor: Regeringsgatan 3.

SVECIA

Fröken Kristine Dahls
rationella Underkläder
 såsom Chemiletter, Bröstband, delade Kjolar m. m.
 samt
 Svenska Dräkthereformföreningens Underkläder
 i **K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin**
 och **Almedahls Fabriks Försäljningsmagasin**
7 Storkyrkobrinken 7
STOCKHOLM.
 Priskuranter franco på begäran.

— *Nytt i Bokhandeln!* —

Ur minnet och dagboken.

— Andra häftet —

af *B. Wadström.*

Innehåller bland annat: Minnen från Fridhem: Prinsessans andliga utveckling, Två giftermålsförslag, »Hvita Frun». — Förföljelse mot Rosenius. — En dödsfänges sista dag. — Ett minne af Arvid Rydén. — Lagman Cassel och frimureriet m. m.

— Pris 1 kr. —

Tredje delen af

DEN HELIGA HISTORIEN

af *Alfred Edersheim*, Teol. och Fil. Doktor.

Denna del skildrar Israels barns intåg i löftets land, samt eröfringen och den därpå följande fördelningen af landet emellan Israels stammar m. m.

Författaren säger: »Ju mer man fördjupar sig dessa berättelser, desto klarare blifva de, desto mer framträder deras gudomliga innehåll; vi blifva i vårt inre öfverbevisade om deras sannfärdighet, och vårt hjärta hämtar af dem andliga lärdomar».

— Pris 1: 50. —

Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition.

D:r Lahmanns

Reform-Bomullsunderkläder

för Herrar, Damer och Barn.

☞ Priskuranter och kvalitetsprover sändas på begäran.

Se Helsevännens Flygskrifter N:o 25:

»Våra underkläder.»

S. Berendt J:or & C:o

24 Drottninggatan 24.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper, och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning (*Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4*),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten inflyttna medel. Vidare efterter Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerar inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Smedman den äldres HANDELS-SKOLA

Stockholm, **Stortorget 16.** Allm. tel. 21 77.

Nya elever mottagas alla tider på året.

Anmälningstid 9—¹/₂1, 3—¹/₂7.

Undervisning i alla å kontor förekommande ämnen och språk.

Dugliga biträden erhållas från skolan.

Revisioner och bokföringar utföras.

OBS.! Å bref anhålles om fullständig adress.

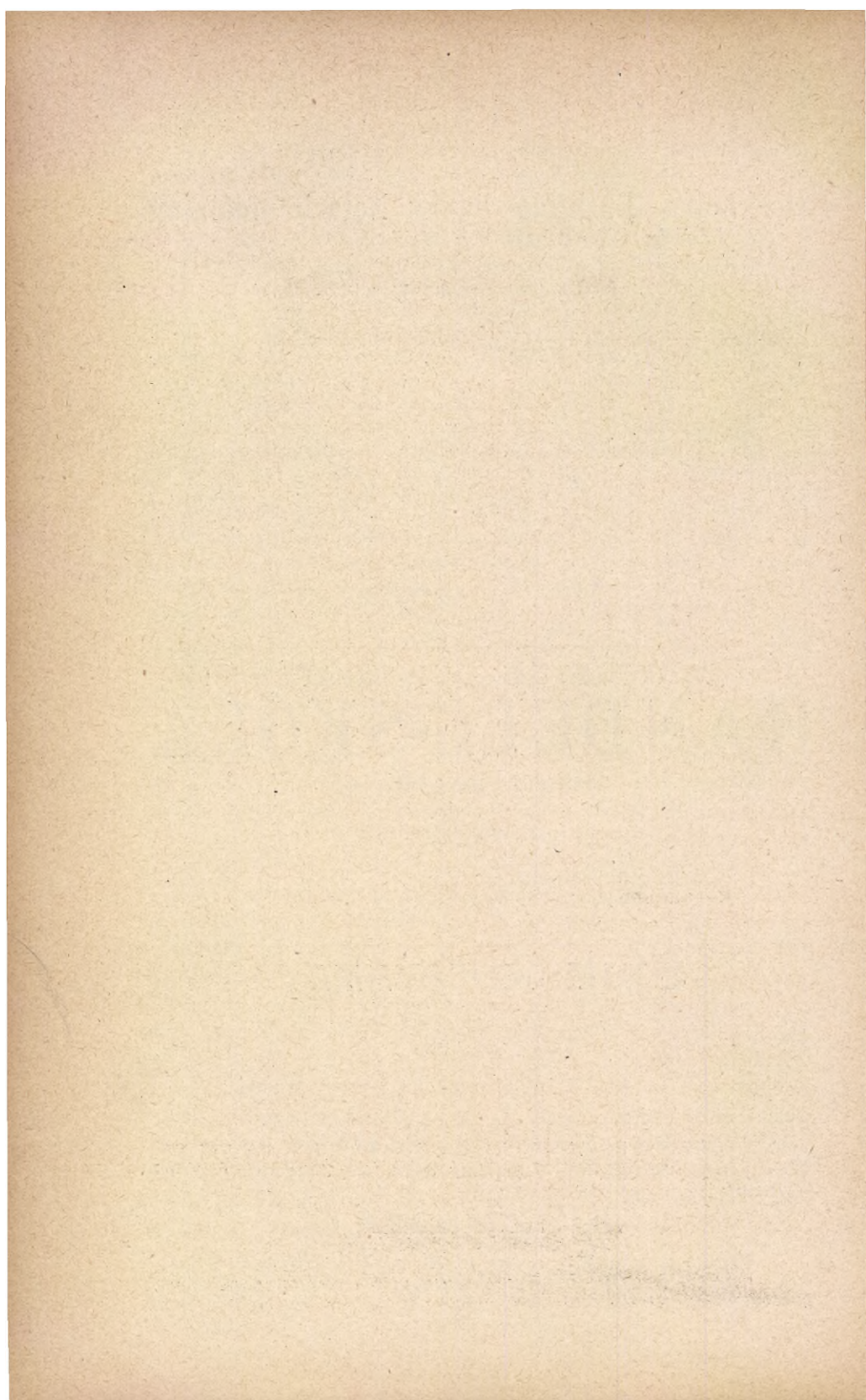
Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å **Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr.** — Allm. Tel. 48 16. Riks Tel. 27 62.

Å **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan** mottagas anmälningar till inträde i **Förbundets**

Sjukkassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af **Förbundet**, kunna blifva delegare i densamma.

Lucrezia och Leonora d'Este.

- Tvenne systrar från renässanstiden.

När helst namnet Tasso uttalas, föres tanken ovillkorligen til¹ det furstehus, som enligt en trehundraårig tradition under många år gifvit den store skalden huld och skydd och för honom lättat livvets bekymmer, men sedermera ådragit sig en evig nesa genom sin oblidkeliga förföljelse af sin störste undersåte. Enligt denna tradition, som spridt en martyrgloria kring diktarens hufvud, skulle han vågat höja sina blickar till en af den stolta furstesläkten d'Este's döttrar och genom denna sin djärfhets ådragit sig dess hufvudmans, hertig Alfonso II:s oförsonliga hat. Också skulle han för sin kärlek fått böta med mångårigt hårdt fängelsestraff, under det den sköna prinsessan Leonora, ur stånd att rädda honom, skulle fört ett tytande klosterlikt lif, ägnadt åt sorgen öfver den store skaldens tragiska öde. Så har traditionen spridt ett skimmer af romantik öfver dessa båda, ett skimmer, som än mera ökats, sedan en diktarkonstens heros sådan som Goethe i en af sina mest genialiska skapelser besjungit Tassos kärlek och lidanden.

Den nyare historieforskningen har emellertid med omild hand sönderrifvit maskorna i det sagonät, som omhvarft Tassos och Leonoras namn. I stället för en misskänd skald, hvars kärlek var hans enda brott, hvilket han måst försona med andliga och kroppsliga marter i ett hårdt fängelse, visar den oss en personlighet, visserligen alltid stor i sin diktning, men hvars snille ofta förirrade sig från förnuftets fasta mark ner i vansinnets gungfly, hvars sinne ingalunda upprördes af vare sig lycklig eller olycklig kärlek, men väl af en beständig förföljelsemani, och hvars så kallade fångenskap var nödvändig för att skydda så väl honom som hans omgifning för de vilda utbrotten af hans raseri. Vi se vidare en furste, som långt ifrån att visa harm eller hämndlystnad för alla de obehag skaldens småsinne och vredesutbrott förorsakat honom, med en nästan faderlig omsorg söker, då han ser sig tvungen att oskadlig-

göra Tasso genom att beröfva honom frihetens bruk, att i en väl ordnad bostad bereda den olycklige så mycken komfort och trefnad som möjligt. Och slutligen finna vi i stället för den kärlekstrånande prinsessan Leonora, hvars namn af en egendomlig slump blifvit oupplösligt förenadt med Tassos, en sjuklig ung kvinna, som nästan aldrig deltagar i de lysande hoffester, där han uppläser sina hänförande dikter, och som tycks hafva hyst ett medelmåttigt intresse för den stackars skalden, hvars tillvaro hon påtagligen föga frågar efter, åtminstone i vida mindre grad än hennes äldre syster, Lucrezia. Denna motsvarar också vida mer den bild vi vanligtvis göra oss af renässansens varmblodiga, hänsynslösa, med få moraliska skrupler behäftade och dock i högsta grad tilltalande kvinnogestalter.

Tack vare de märkliga forskningar de båda historieskrifvarna Campori och Solerti nyligen anställt i arkiven i Rom, Ferrara och andra italienska städer, har också historiens ljus fallit öfver Lucrezia och Leonora d'Estes förut dunkla drag, och om äfven ej mycket är att om deras lefnad förtälja, har dock det lilla vi nu gå att meddela den fördelen att vara sannt och att därigenom kunna skänka oss en trogen, om ock endast skisserad, bild af kvinnans särskildt furstinnans, lif under *il cinque-cento*.

* * *

I

Lucrezia.

Den för sin lärdom ryktbara prinsessan Renata af Frankrike — dotter till Ludvig XII — blef tidigt gift med Ercole II, hertig af Ferrara, och af detta äktenskap föddes fem barn: Alfonso, som efterträdde sin fader; Luigi, den för sin praktlystnad bekante kardinal d'Este; Anna, som blef efter hvartannat gift med två fransyska prinsar; Lucrezia, född 1535, uppkallad efter sin farmor Lucrezia Borgia, och slutligen Leonora, född 1537, hvars namn helt oförskyldt gått till eftervärlden i förening med Tassos.

Renatas äktenskap blef i anseende till makarnas olika karaktärer och böjelser ej lyckligt. Medan hertigen älskade dans, musik och muntra tillställningar, föredrog hans gemål ett stilla, åt studier ägnadt lif. Det som emellertid var den förnämsta anledningen till disharmoni mellan det hertiglga paret var Renatas alltjämt växande

bøjelse för protestantismens lära. Ifrigt lyssnade hon till Calvin, som under lånadt namn uppehöll sig i Ferrara år 1536, och gaf sina döttrar till lärare idel anhängare af den nya tron, bland andra den för sin skönhet och lärdom ryktbara Olympia Morata.

Hur lärd de unga prinsessornas uppfostran var, kan man bedöma af listan på de författare de studerade på grundspråket. Däribland förekomma Aristoteles, Cicero, Euclides, Æsopos, Ovidius m. fl. Då påfven Paul III vistades i Ferrara år 1543, lät hertigen till hans ära sina barn uppföra Terentii komedi *Adelphi* på originalspråket. Den åttaåriga Lucrezia uppläste prologen, de älskandes roller utfördes af Alfonso och Anna, under det den sexåriga Leonora spelade en ung flicka och den fyraårige Luigi en slaf.

Renatas påtagliga bøjelse för Calvins lära ådrog emellertid hertigen, hvilken innehade Ferrara som län under kyrkostaten, skarpa tillrättavisningar af påfven och inkquisitionen, och slutligen beslöt sig Ercole för ett energiskt steg mot gemålen, som trotsade alla hans böner och hotelser. En septembernatt år 1554 lät han föra hertiginnan till *il Castello*, där hon inspärrades i ett par rum under sträng bevakning. Samtidigt fördes de unga prinsessorna under en fasters uppsikt till ett kloster.

Då hertiginnan efter någon tid insåg, att alla förhoppningar om hjälp från hennes mäktiga släkt vore fåfänga och att hon för alltid skulle blifva skild från sina döttrar, erbjöd hon sig att åtminstone till det yttre återvända i den katolska kyrkans sköte.

Sedan hon blifvit frigifven och döttrarna fått återvända till henne, sökte hon ej vidare inverka på deras religiösa öfvertygelse, utan sysselsatte sig hädanefter uteslutande med deras världsliga uppfostran.

Denna uppvisade också lysande resultat och de unga flickorna ansågos stå på höjden af sin tids bildning, hvilket under detta för lärdom ryktbara tidevarf ej ville säga litet. Det tycks dock, som om de unga prinsessornas lärdom varit mer en frukt af moderns energi än af deras egen bøjelse, ty så snart de blifvit befriade från den moderliga uppsikten, öfvergåfvo de för sin egen del de lärda studierna, ehuru de, om ock i olika grad, i enlighet med traditionerna inom sin släkt städse visade intresse för konst och vetenskap och beskyddade deras utöfvare.

År 1559 dog Ercole och efterträddes af sonen, Alfonso II. Omedelbart efter hertigens död afreste Renata till Frankrike, som hon aldrig mera lämnade. Moderns afresa vållade en stor förändring

för de unga prinsessorna, som nu erhöilo en egen hofstat och en våning i det hertigluga palatset, där de emellanåt gifvo små litterära och musikaliska tillställningar, vid hvilka Tasso stundom uppläste sina dikter.

Trots det att åtskilliga mer eller mindre antagliga giftermålsanbud gjordes de båda systrarne, var det först år 1565 som det på allvar blef fråga om en förbindelse mellan Lucrezia och enda sonen till hertigen af Urbino. Denne önskade först till sonhustru få Leonora, men då hennes svaga hälsa för henne omöjliggjorde hvarje tanke på giftermål, beslöto sig familjerna d'Este och della Rovere för en förbindelse mellan den trettioåriga, men ännu af skönhet strålande Lucrezia och den sextonårige Francesco Maria.

I anseende till brudgummens ungdom uppsköts emellertid bröllopet på obestämd tid. Hertigen af Urbino beslöt att enligt då gängse bruk låta sin son någon tid vistas vid ett större hof, och sålunda anlände den unge prinsen i januari 1566 till Ferrara på genomresa till Spanien, där han kvarstannade två och ett halft år. Vid denna tidpunkt fick hertigen veta, att prinsen förälskat sig i en ung spanjorska, och förfärad vid tanken på en dylik mesallians befallde han sonen att ofördröjligen återvända för att äkta Lucrezia d'Este.

Prinsen knotade men vågade ej motsätta sig den stränge faderns bud. Lucrezia däremot, som började frukta att förblifva ogift, var öfverlycklig vid tanken på att äkta den vackra, ridderliga ynglingen, hvars hjärta hon, trots skilnaden i ålder, hoppades vinna genom sina öfverlägsna själgåfvor, sitt fina sätt och sitt ännu alltjemt fängslande yttre.

Underhandlingarna om äktenskapskontraktet drogo ut flera år, så att bröllopet först d. 28 januari 1570 firades i Ferrara med många lysande fester och tornerspel. Allt vid hofvet och i staden andades lust och förnöjelse med undantag af den unge brudgummen, som gick omkring med dyster uppsyn och med isande köld besvarade sin bruds vänlighet och ömhetsbetygelser. Också väckte det en harmful förvåning, då prinsen under åtskilliga förevändningar den 13 februari begaf sig från Ferrara, kvarlämnande sin otröstliga brud. Fåfångt befallde fadren, fåfångt hotade svågern. Prinsen vägrade alltjämt att återvända till sin gemål, hvars sorg och förödmjukelse man lätt kan tänka sig.

Den 17:de november ödelades Ferrara af en förskräcklig jordbäfning, som kom det hertigluga palatsets tak att instörtas. Prin-

sessorna måste yrvakna, endast insvepta i en tunn nattdräkt, fly till en aflägsen trädgård, där de tillbragte återstoden af natten, hopkrupna i en vagn.

Man hade nu väntat, att prinsen under dessa omständigheter skulle hämtat sin gemål ur den förstörda staden, men han lät ej höra af sig förr än en af årets sista dagar, då han skickade bud till Lucrezia, att hon skulle begifva sig till Pesaro. Den 9 januari 1571, alltså ett helt år efter bröllopet, anlände prinsessan till Pesaro, där hon mottogs af sin gemål och sin svärfader, som på allt sätt sökte öfverskylla sonens ovänliga uppförande. Intåget var praktfullt, och Lucrezia beskrefs af ett samtida ögonvittne så strålande skön i sin pärlprydda dräkt, »att ingen kunde tro henne vara öfver tjugufem år».

Emellertid hotade den turkiska flottan södra Italiens kuster, och Francesco Maria tog sig däraf en kärkommen anledning att återigen lämna den förhatliga gemålen för att begifva sig ut i kriget. Man kan tänka sig, hur detta beslut upptogs af den arma Lucrezia, som älskade sin vackre unge prins och som nu såg sina sista förhoppningar på ett lyckligt familjelif vid hans sida krossas. Hon bad och besvor sin gemål att afstå från sin plan och vände sig slutligen till brodern med begäran att han skulle ingripa — allt förgäfves! Prinsen afreste glad i hågen i midten af juli från Genua på ett spanskt fartyg. Lucrezia tillbringade sin gräsänketid i Ferrara, och den 21 november återkom hennes gemål oskadd till sin hufvudstad.

De nästföljande åren voro för Lucrezia en tid af sorger och förödmjukelser, hvori de enda ljusglimtarne voro tillfälliga besök i fädernehemmet.

Också erfor hon till slut en verklig motvilja att kvarstanna i Urbino, där hon efter den afhållne svärfadrens död år 1574 fann sig utan beskydd och ständigt utsatt för sin gemåls illvilja och hat. I maj 1575 begaf hon sig därför till Ferrara på ett längre besök. Den melankoli, som plågade henne i Pesaro, var vanligtvis som bortblåst under besöken i Ferrara, i hvars lysande fester hon deltog med lif och lust. Denna gång var hon dock af en ögonsjukdom hindrad att njuta däraf, och ett af hennes största nöjen var därför att höra Tasso föredraga ett och annat stycke ur sin nya dikt, *Gerusalemme Liberata*.

Vid sidan af denna oskyldiga förströelse hade hon emellertid en annan af farligare slag, som gaf anledning till ett af dessa hem-

ska sorgespel, hvilka slå oss med fasa, men som under detta de otoglade lidelsernas tidehvarf så ofta förekommo, att de då väckte endast föga uppmärksamhet.

Lucrezia omgaf sig under sin vistelse i Ferrara med en lysande krets af sköna damer och ridderliga kavaljerer. Bland dessa utmärkte sig i synnerhet för sin höga börd, sin rikedom och sitt ståtliga yttre chefen för lifgardet, markis Ercole Contrari. Det påstås, att redan före Lucrezias giftermål skulle hon och Contrari älskat hvarandra, och förmodligen väckte hennes gemåls likgiltighet den nästan släckta känslan för den trogne riddaren åter till lifs i prinsessans bröst. — Alltnog, deras kärleksförbindelse blef upptäckt, och hertigen af Ferrara underrättades därom af sin fars naturlige broder, Don Alfonso, hvilket förklarar det oblidkeliga hat Lucrezia alltsedan ägnade denna sidogren af huset d'Este. Hertigen uttänkte genast ett sätt att straffa den brottslige utan att sätta en fläck på sin familjs ära.

Han lät till slottet kalla markisen, som af hertigen själf inbjöds att begifva sig in i ett af gemaken. Den intet ondt anande ädlingen efterkommer uppmaningen, men knappt har han inträdt, förr än en af hertigens vänner, Bentivoglio, kastar en kapuschong öfver hans hufvud, under det en annan, vid namn Strozzi, håller fast hans armar, så att den tillskyndande bödeln får tillfälle att döfva honom medelst ett slag i hufvudet och sedan strypa honom. Liket kastas på en divan, och så rusa hertigen och ädlingarne utför trappan, ropande på hjälp åt Contrari, som uppgifves hafva fått ett slaganfall. Dödsfallet konstateras, och liket föres till Palazzo Contrari för att sedan med stor ståt begrafvas.

I första ögonblicket kunde Lucrezia ej behärska sin smärta, men snart bemannade hon sig och slöt såväl sin sorg som sitt hämbegär inom sig. Hon glömde dock ej sin älskades blodiga död och bidade sin tid, tills hon tjugutvå år därefter ändtligen fann tillfälle att utkräfvä hämd på sin onkel Alfonsos familj.

Kort därefter återvände hertiginnan till Pesaro, där man kan tänka sig, att hon föga vänligt mottogs af sin gemål, till hvars öron ryktet nått om Contraris död och de därmed förknippade omständigheterna. Att Lucrezias äktenskap förblef barnlöst, ökade ännu mer hertigens fientliga sinnesstämning mot henne, och slutligen blef sammanlefnaden med den af utsväfningar förstörde gemålen henne så motbjudande, att hon, sjuk till kropp och själ, beslöt att bryta den äktenskapliga bojan. Alltså lämnade Lucrezia för alltid Pesaro

i juli 1576 och blef mycket vänligt mottagen af brodern, som lofvade att beskydda henne mot hertigen af Urbino, hvilken dels af fruktan för skandal dels af statsskäl fordrade gemålens återvändande. En lång not- och brevväxling följde nu, och slutligen hänsköts saken till påfven, som tillsatte en nämnd af tre kardinaler för att ävägabrunga en kompromiss. Hertiginnan erhöll guvernörskapet öfver Novilaro och tillstånd att vistas hvar hon ville. Hertigen skulle likvidera hennes skulder, men skulle endast behöfva utbetala hälften af det för henne bestämda apanaget.

Man skulle tro, att Lucrezia nu gladt sig åt att hafva funnit en lugn hamn, och att hon skulle önskat tillbringa återstoden af sin lefnad i frid med Gud och människor, men de hårda pröfningarna och svikna illusionerna hade ingalunda krossat hennes stolta sinne utan endast ytterligare förbittrat detsamma och gjort hennes själ till en tummelplats för vilda lidelser, hämbegär och ärelystnad.

Trots alla sina olyckor och sin under de senare åren påkomna sjuklighet, tycks det som Lucrezia förstätt att ända in i ålderdomen bevara en stor del af sin mångbesjungna skönhet, och det glunkades vid hofvet om en ny kärleksintrig mellan henne och grefven af Montecuccoli, hvilken emellertid hastigt bortskickades i »diplomatiska ärenden»-

Småningom förbleknade dock Lucrezias glans inför de nya stjärnor vid hofvet, hvarmed Alfonsos tredje gemål, Margherita Gonzaga, älskade att omgifva sig, och sålunda fann sig den åldrande Lucrezia småningom ensam och öfvergifven. En tilltagande sjuklighet fördystrade också tidtals hennes lif, och hon började att draga sig ur världslivets brus och söka sin tröst i bot- och andaktsöfningar.

Hon vistades hela dagar i klostren och lät kalla hem till sig ryktbara predikanter, som utslungade sina hotelser om evig fördömmelse och sina uppmaningar att afsvärja världen i dessa samma rum, där fordom Tassos och Guarinis veka, väljudande kärlekssånger med jubel hälsats af en hänryckt ungdomsskara. Men denna Lucrezias omvändelse var mera skenbar än verklig, ty den hade ingen mildrande inverkan på hennes hårda sinne, och så fort sjukdomen släppte sitt tag och svärmodets dimmor skingrades, ägnade hon sig lika ifrigt som förut åt världsliga nöjen.

Efter kardinal Luigis död skulle, då Alfonso II saknade bröstarfvingar, tronföljden öfvergå till hans farbroder på sidolinien Don Alfonso, och efter dennes död 1587 var hans son Cesare d'Este när-

maste tronarfvingen. Af hat till farbroderns familj förmådde Lucrezia sin naturlige broder, Cesare Trotti, att uppställa sig som tronpretendent. Från hovvet i Rom kom emellertid det besked, att påfvestolen ej ville erkänna någondera af bastardpretendenterna utan ämnade vid hertigens död och det då inträffade utslocknandet af den legitima grenen af huset d'Este inkorporera Ferrara i kyrkostaten. Denna plan fann ett kraftigt understöd hos Lucrezia, ehuru den ledde till hennes egen familjs ruin. I Oktober 1597 dog Alfonso II, och nu slog för Lucrezia den efterlängtade hämdens timma. Alfonso II hade till sin efterträdare utsett sin kusin på sidolinien, Cesare d'Este. Båda två hade emellertid under sista tiden hyst stor fruktan för Lucrezias intriger, och begge anses ha umgåtts med planen att för statens väl röja den farliga kvinnan ur vägen. Om Cesare haft denna plan, dröjde han alltför länge med dess utförande. Vid gränsen stodo redan uppställda de påfliga trupperna, endast afvaktande order om afmarsch. Ferrara var visserligen starkt befäst, men den nya hertigen var svag, adeln missnöjd och folket obeslutsamt om hvilken härskare det önskade.

Sedan man beslutat underkasta sig påfvestolen, skulle man välja en person, lämplig för underhandlingar och med förmåga att göra dem så förmånliga som möjligt för huset d'Este. Stor blef förvåningen vid underrättelsen, att hertigens bittraste fiende, Lucrezia, blifvit utsedd därtill. Om det var fruktan för kusinen eller tro på hennes storsinhet, som förmådde honom till detta steg, är svårt att afgöra — nog af, Lucrezia mottog uppdraget, som tycktes ingjuta i henne ny lefnadslust. Sjuklig som hon var, lät hon ej afskräcka sig af den kalla väderleken utan begaf sig i väg, buren i en bärstol och eskorterad af en kavalleriafdelning, helt upplifvad vid tanken på att äntligen få hämnas på sonen till sin dödsfiende.

I Faënza börjades genast underhandlingarna med den påfliga kommissarien, kardinal Aldobrandini, och afslutades därmed, att Lucrezia utan motstånd gaf efter för alla påfvens fordringar. Cesare förklarade sig villig att nedlägga de hertigligen insignierna och sände sin äldste son som gisslan till Bologna. Han fick behålla Modena, som var kejsrerligt län, en del allodialgods och hälften af artilleriet.

Underhandlerskan erhöi som belöning af kardinalen löfte om ett litet hertigdöme, Bertinoro, på listid. Lucrezia fick dock ej njuta däraf, ty strax efter hemkomsten till Ferrara, trött och öfveranstängd, insjuknade hon och dog d. 12 februari 1598, sörjd af ingen, allra minst af sin gemål, som skref i sin dagbok d. 15 fe-

bruari: »Fick veta, att natten efter d. 11:te madama Lucrezia d'Este, min gemål, afidit».

Till stor harm och öfverraskning för sina närmaste hade hon de sista dagarna af sin lefnad utsett till sin universalarfvinge kardinal Aldobrandini, den samme man, som varit med om att beröfva hennes släkt den mest betydande af dess besittningar.

Sålunda slutade efter sextiotvå års lefnad Lucrezia d'Este, som genom sina lysande kropps- och själsgefvor varit värd ett bättre öde, så vida hon ej låtit sig behärskas af tygellösa lidelser och en hatfullhet, som sträckte sig bortom grafven. Hon var skön, snillrik, energisk, gifmild mot de fattiga och välvillig mot vetenskapens och konstens utöfvare, men alla dessa goda egenskaper fördunklades af hänsynslöshet, högmod och en oförsonlighet, som gjorde det omöjligt för henne att glömma en henne tillfogad oförrätt. Mycket hade hon fått lida oförskyldt, men detta lidande hade ej förädlat henne utan endast gjort henne bitter och oförsonlig äfven mot sina närmaste. Man vet därför ej, då man slutat hennes lifs historia, om man bör mest beklaga eller mest klandra henne; man känner endast med vemod, att här funnits rika frön, som kunnat mogna till härliga frukter, men som nu i stället, i det af lidelser och partistrider uppfyllda tidehvarfvets jordmån, utvecklat sig till visserligen sköna men giftiga och fördärbringande sodomsäpplen.

Anna Sève.

Hur jag blef trädgårdsmästare *).

Om den som slösar med krafterna säger det engelska ordspråket att han bränner sitt ljus i båda ändar. Det slog in på undertecknad, som i årtal slitit ut sig i Amerika, där ljuset brinner med klar

*) För många af Dagnys läsare torde namnet *Cécile Gohl*, som läses under denna art., vara en välbekant och gärna sedd signatur, då den i minnet återför en del lifliga och intressanta skildringar från Amerika, hvilka förr tidt och ofta förekommo i vår tidskrift. Efter några års tystnad, förorsakad af förf:s långa och tärande nervsjukdom, ha vi åter haft nöjet mottaga ett meddelande från vår forna amerika-korrespondent, numera återvänd till sitt fädernesland, Schweiz, hvarifrån hon i här meddelade lilla uppsats berättar huru hon tack vare en s. k. »trädgårdskur» återfått hälsa och lifsmod, ett experiment, som i sanning manar till efterföljd. Den för en utländig högst ovanliga säkerheten i svenska språkets behandling, äfvensom den nära kannedomen om våra förhållanden, som fröken Gohl förvärfvat under en mångårig vistelse i Sverige, gifva åt hennes korrespondentartiklar från skilda trakter af världen ett säreget behag, ett visst hemtycke, som vi äro öfvertygade om nu som tillförene skall väcka läsarens intresse. Red.

låga och går åt hastigt i den af syre mättade luften, hvilken äggar individen att storma fram på det intellektuella lifvets vädjebana i den enfaldiga tron, att det nog bär sig så länge stofthyddan någorlunda håller ihop.

En vacker dag tog det slut med krafterna och följden blef en oändlig rad af kurer i Europa, i akt och mening att kunna reparera den förlorade hälsan under sommarferiernas lopp. Fåfänga önsknigar! Tiden gick och tillgångarna likaledes, och fram mot julen återvände jag modlös och lika klen till mitt hem på bondlandet i Schweiz för att taga itu med en ihållande mjölkkur med ty åtföljande ledsnadskur midt ibland meterhöga drifvor.

Först i vårdagsjämningen, då trastarna kommo för att sjunga om sina vandringsminnen och fjärlarna förebrådde mig min senfärdighet att afskudda själens töckenlika hölje, kände jag det domnade lefnadsmodet gifva ett svagt lifstecken ifrån sig. Jag gick ut i den späda vårgrönskan, som kröp fram öfver berg och dalar, och den klara luften verkade som ett rusande elixir.

»Ditt stackars kryp!» sade jag till mig själf, »gack till moder natur som till en klok gumma. Låt bli att slå dank utefter landsvägen. Rör dig tappert i solskenet på din egen täppa med spaden i hand, så kanske du blir en annan människa». Det gick genom mig som en elektrisk stöt. Jag raskade på stegen, som hade jag fått ilbud efter mig, återvände till byn och gnotade halft omedvetet på »gubben Noak». Nu hade jag stött på mitt Ararat, där solen alltid skiner. Till pant på allvaret i min plan köpte jag genast i en järnbod ett exemplar af den sista förbättrade upplagan lätta amerikanska hackor, med ett handtag tillräckligt långt att kunna färdas till Blåkulla på Valborgsmässafton.

Dagen därpå visste hela orten, att »amerikanskan» ämnade slå sig på landtbruk och redan hade köpt redskap, fastän det var fara värdt, att hon inte med säkerhet visste med hvilken ända af hackan man gräfver i jorden.

En jordlapp stod till min disposition vid byns utkanter. Så snart snön smält, gick jag att skärskåda mitt blifvande verksamhetsfält och företaga de för planritningen nödiga mätningarna. Jag ville själf ställa om allt från början till slut. Jag kände med ens en jättes dådkraft och en profets brinnande ifver.

Den smala jordremsan med gränsstenar i alla fyra hörnen befanns mäta 50 m. i längd och 8 m. i bredd. Den hade förut varit en torkplats för byns tvätt och stolparna stodo ännu kvar. I söder

reste sig ett öfverskådligt trädgårdsplank af bräder; i norr låg ett dussin lika stora täppor som min, afsedda till källand och potatisfält.

Jämförd med amerikanska proportioner, syntes mig biten löjligt liten; i praktiken däremot kom jag underfund med, att hälften skulle ha varit lagom stor som profbit, då en hälsokur var främsta syftet.

Läget var afundsvärdt. Vägen gick tätt förbi på de smala sidorna, och bortom vägarna bakom säljbuskarna flöto två armar af *Aarfloden*. I nordost sträckte sig Leverbärgens blå kedja, med nattmössan ännu kvar på hjässan, och denna snöhufva skulle först smälta för majsolen. Min ståndpunkt var i förstone snarare estetikerns än jordbrukarens. I stället för att känna glädje öfver blomstermattan af tusenskönor och maskrosor, som täckte min lilla jordlapp, borde jag ha lagt märke till den magra sandbacken, fast tilltrampad af de förbigåendes fötter, och till den massa grus och afskräde, som låg omkringströdd utefter brädplanket.

Ja, jag var en gröngöling i det hedervärda trädgårdsmästareyrket, fastän jag läst botanik i skolan, samlat herbarium och kunde rabbla upp långa ramsor latinska namn på blommor.

En bondgubbe jag mötte på vägen erbjöd själfmant sin mening i saken:

»Det går på tok», påstod han. »Jordlappen är mager som ett af Faraos sju magra nöt. Den borde ha plöjts och gödslats i höstas. Stadsfolk ställer sitt arbete i flygande fläng på Guds försyn med orimliga *experment* och tocke' där. Jaså... de ska' inte bli stallgödsel? Bara de' som kommer ofvanifrån? Hä hä! Ja, rägn duger förstås... Men vattnet verkar det visserligen inte — utan det vill något bastantare till också.» Han drog en pust ur sin slocknade pipa, nickade faderligt och gick sin väg med klen tanke om undertecknads förstånd.

Då gödämnens voro outhärliga, beslöt jag att använda det minst motbjudande, som står till buds i hvarje kök, nämligen träaska och diskvatten; och utgången visade att växterna funno sig väl däraf.

Nu gällde det att skaffa utsäde. Jag önskade att på mitt experimentalfält se både det gamla och nya hemlandets alster representerade i syskonsämja. Mina vänner bortom hafvet underrättades genast om mitt uppsåt med en bevekande bön att sända mig profver på frö. Det välgörande ändamålet ansåg jag kunna ställas i jämbredd med hednamissionen. Med omgående begåfvades jag

med frö af många sorter och kunde i medföljande kataloger se slutprodukten illustrerad i otrolig storlek samt läsa om växternas olika behandling, jordmån etc. Emellertid konstruerade jag äfven en solhufva, som lofvade att skydda bättre än en slokhatt mot sol och blåst, och klippte af fingrarna på gamla skinnhandskar. Då detta var gjordt, kände jag mig redo att börja fälttåget i naturens sköte, fri från det konventionella livvets attributer: flor, parasoll och snörlif.

Min trädgårdskur ställdes som experiment på sparsam fot. Förutom hackan anskaffade jag ännu ett par räfsor och en vattenkanna, en totalutgift af 4 kr. för redskap. Plöjningen kostade knappt 2 kr., och för frö, småplantor och potatis till utsäde åtgingo högst 4 kr. Summa 10 kr. i kontanter.

Då jag återsåg täppan efter plöjningen, blef jag tämligen knäsvag af häpnad. Jag såg framför mig en bit Sahara med stelnade vågor. Bonddrängen hade plöjt djupt, men försummat att jämna ytan med harfven. Sanden var full af maskrosrötter, gråsten, tegelbitar, bleckburkar och glas. Djupa hål gapade där stolparna uppgräfts. Jag kände mig böjd att gifva företaget på båten, men blygdes straxt, då jag såg tusenskönornas tufvor med rötterna i vådret, i yppig blom, liksom intet händt dem sedan gårdagen. Det var påskafton. Trastarna plockade, obekymrade om min närvaro, mask ur de fuktiga fårorna, och jag lofvade dem hamprö till hösten, ifall de ville vara så snälla och sjunga för mig, medan jag hackade och trollade fram ett eden ur ödemarken.

Så snart helgen var slut, tog jag itu med att rödja, rensa marken, soltorka och bränna ogräset. Täppan sveptes i rökmoln och lågor, och en pojkskara biträdde mig själfmant vid detta nybyggarevärf.

Sedan började jag hacka, utstaka och ordna de land, som genast måste sås med ärter, morötter, persilja, lök, spenat etc. Vid utstakningen redde jag mig med tillspetsade vedträn och hopknutna segelgarnsstumpar. Ritningen af blomstergrupper, t. ex. kortlekens fyra ess inom en rundel, skedde på fri hand med en meterlång kvastkäpp, som äfven tjänstgjorde som måttstock. I blomstergårdens centrum kantade jag de prydligaste grupperna med jämna stenar, ställda på kant, och kände mig stoltare öfver de enkla geometriska formerna i relief än jag någonsin varit öfver vida mera komplicerade arbeten, utförda med synålen.

Om söndagarna under våren ströfvade jag genom skogen, upprädfde en massa ormbunkar med tätt hoprullade blad och omplan-

terade dem i skuggan af brädplanket, som behöfde klädsel. Utefter bäcken hittade jag förgätmigej-rötter med spåda skott och flyttade dem i hjärteress, där de genast trufdes och blommade, en tacksam, men ganska törstig skara.

Innan tiden kom att så exotiska meloner, tomater, bomull etc., som ej tåla frost, installerade jag mitt »apotek», nämligen en samling läkande örter, som aldrig saknas i en schweizisk trädgård och hjälpa vid många små åkommor.

Jag grufvade mig för det prosaiska företaget att plantera potatis, då alla grannar började därmed, liksom vore det en barnalek och visade mig huru knölnarna böra nedsättas. Af ren fåfänga och envishet ville jag, som hittills dagligen spisat potatis, men aldrig odlat dem förr, göra sammaledes, om det ock kräfde en kraftanstängning. Skilnaden mellan pennan och hackan kändes vid den betan ganska obehaglig. Ryggen opponerade sig och händerna voro fulla af blåsor på kvällen. Sömnens milde ande nekade den natten att stiga öfver stofthyddans tröskel, och den förståndiga parten af mitt *jag* grälade på den andra halfvan, som låtit n:r 1, hälsan, draga kortare sträet mot n:r 2, ambitionen. Ja, den som alltid kunde behålla det svenska »lagom» i sikte! Geijer visste hvad han sade, då han påstod, att lifvets misräkningar komma sig däraf, att man i sina handlingar så sällan förstår att skilja mellan hufvudsak och bisak.

Den amerikanska sockermajsens ståtliga stånd, själfständighetens symbol, skulle bilda gränsvakt på min jordlapp. Jag längtade att höra de graciösa, vågiga bladen susa i vinden och se axens silke ligga så lent omkring de mjällhvita fröraderna. Den ändlösa prärien i nya världen framtröllades för mig i andanom, så snart majsen visade sig ofvan jord i små gröna stånd, vridna som cigarrer, raka och redan morska vid tillvarons början, medan svärdsböborna i grannlandet tedde sig så ynkligt kutryggiga och ödmjuka.

Nu hade jag stoppat oräkneliga små tingestar med inneboende lifskraft ned i mullen och väntade med barnets otålighet på julaften, på deras återuppståndelse, granskande de ännu nakna grupperna, liksom ägde den långtansfulla blicken makt att framtrölla gröna skott.

På Kristi Himmelsfärdsdag kom, efter längre torka, ett varmt, sakta ränn, åtföljdt af en praktfull solnedgång öfver bergen. Jag vandrade till min grågula remsa och tyckte redan på afstånd, att den skiftat färg och vuxit till sig. Jag stod omsider midt i plantaget, mållös af uppenbarelsen omkring mig. Öfver den hittills

bara mullen låg ett skirt grönt hölje och rägnropparna dallrade däri som diamanter. Till och med de senfärdiga vattenmelonerna hade rappat sig i elfte timmen och exponerade sina tvillingsblad. Som ordföranden i en internationell kongress genomgick jag förteckningen på de 50 slags växter, som jag planterat, och på hvart och ett af de botaniska namnen kom också svaret *adsum*.

Ad... sum! ropade göken gång på gång från skogen, och lärkan, siskan, trasten förkunnade alla högljudt sin närvaro.

Som sannskyldig optimist försummade jag att uppropa växtlighetens fiender, fastän jag nog märkt att sniglarna, både husägare och husvilla, voro talrikt representerade på stället och höllo på som bäst med en huggsexax. Deras ödeläggande framfart i sallatlandet och bönsängarna kunde omöjligt ignoreras längre, isynnerhet som de äfven visade smak för mina exotiska blommor och grönsaker, hvilka jag vårdade som min ögonsten. Jag brukade breda sängtäcken öfver dem på kyliga kvällar. Sniglarna togo dessa ömma omsorger åt sig och kröpo under detta skydd för att frossa i lä. I likhet med en granne bjöd jag kräken då på kli som tilltugg till grönfodret. *Variatio delectat*, tyckte de, och stormåto af båda delarna, fastnade i klichögen och kunde skrapas ihop i yrvaket tillstånd.

Men hvad voro väl de synliga fienderna emot de svåråtkomliga, som höllo till i jordens sköte? Deras antal var legio, deras anfall lömska, outtröttliga och oberäknliga. Främst räknas den schweiziska landsplågan, larverna af ollonborren, otäcka, degfärgade odjur med pigga, svarta ögon och en aptit, som ej ens ryggar tillbaka för bönstängerna, då rotfödan tryter. Och så förde jag krig mot några exemplar af *grillotalpa*, ful och fyndig; till utseendet är den kusin till räkan och röjer dessutom syskontycke med både mullvaden och gräshoppan. Till yrket är han ingenjör bland härjande småkräk, ty han anlägger vidsträckta tunnlar härs och tvärs under trädgårdslanden.

Bredvid dessa flerbenta fiender hade jag äfven att kämpa mot fyrbenta och tvåbenta. Då min täppa saknade inhägnad, var den natt och dag utsatt för hemsökelse. Stora hundar kunde med största svårighet vänjas af med bruket att nedgräfvat öfverskott af sitt matförråd i mina blomsterland för att vid framtida behof gräfvat dem fram igen. Af oförstånd eller okynne togo pojkar och arbetare ofta genvägar genom grupperna och lämnade kvar spår af sina skosulor i stället för visitkort. Tålmodet brast till slut och jag hittade på ett försvarsmedel mot vandalska inkräktare. Min närvaro höll

dem fjärran och i min frånvaro visade sig de här och där instuckna hagtorngrenarne vara ett värtaligt argument, som hjälpte att hålla oförsynta främmande på gångarna.

Under sådana förhållanden var det, förstas, icke värdt att plantera jordgubbar och bärbuskar. Grannens trädgård bakom ett tre meter högt plank plundrades af ungdomen nattetid, innan persikor och plummon hunnit halfvägs till mognad. Min täppa erbjöd få frestelser för matfriska pojkar. De togo morötter och spritärter, men lämnade de mognade melonerna i fred i tron att det bara var simpla pumpor, stadda på tillväxt. Sockermajsens matnyttiga egenskaper som råfoder hade de ej kommit underfund med, ty allmogen är konservativ i fråga om nya födoämnen.

Ända fram till midsommarveckan var brådskan stor och otåligheten ännu större, ty ogräsets tillväxt tycktes fenomenalt och det godas och skönas utveckling stillastående. Påtagligen plågades de utländska representanterna på kalljord af en förtärande hemlängtan, tills det artade sig till att bli en varm sommar. De njöto af solglöden, som förlamade inhemska växter; de sträckte på lemmarna och höllo upp hufvudena, ju högre kvicksilfret steg i termometern.

Trädgårdsmästaren däremot njöt så lagom efter sådana dagar, då de törstigaste plantor måste vattnas och kannan fyllas otaliga gånger vid älfbrädden på samma vis som sjömännen ombord på en transatlantisk ångare hala sin pyts upp och ned på ett långt rep för att taga hafsvattnets temperatur. Först kändes kannan blytung, men före högsommaren blef den fjäderlätt genom vanans makt.

Jag rent af lefde för och med mina plantor, på hvilka jag slösade en god del af den moderlighet, som är vårt köns arfvedel och kännetecken. Jag gladdes med dem åt daggen och blidt sol-sken; jag led med dem i stormen och slog mig på meteorologiska observationer likaväl som en storbonde. En gång besökte jag täppan efter ett förfärligt åskregn. Blommor och blad lågo strödda omkring eller seglade utför gångarna, som blifvit till bäckar. Plantorna hade förvandlats till negrer och erbjödo en syn, som kom mig att brista i skratt midt i min häpnad. De stodo där som i en svart dyvälling och voro öfverdragna med mull från topp till tå. Dagen därpå tedde de sig åter gröna, rentvagna af ett fint regn under natten, och tycktes anse äfventyret som ett godt skämt.

Från midsommar till skördetidens slut blomstrade ödemarken, så att det var lust och glädje. Till och med ett par *centifolia*-rosenbuskar ur en bondträdgård, som jag planterat på min sandbacke,

repade sig, sköto skott och bjödo sent i augusti på hvar sin ros, liksom ville de säga: »Håll till godo! Vi bjödo till åtminstone — ett annat år skall du få se flera». Luktärterna voro outtröttliga. Ju mera de beskattades, desto mera frambringade de. Och den indianska krassen med blommor i alla skiftningar från citrongult till mörkbrunt prälade hela sommaren oafbrutet och lyste till och med i skymning och vid månsken med flammande färgprakt på långt håll, trotsande frosten långt in på hösten. Och linet påminde mig med sina blå blommor om svenska barnögon, som blicka upp utan svek.

Hvarje lördagseftermiddag storstädade jag täppan, ränsade och krattade alla gångar; ty om söndagarna lockade min »botaniska trädgård» stora skaror af främmande från när och fjärran, och den menlösa njutningen var dem väl unnad. Trädgårdsmästaren fick vid sådana tillfällen uppbära det gröfsta smicker och kände sig tvärsäker, att kritikens pisksmällar nog skulle vankas bakom ryggen, när han väl var utom hörhåll. Rent af rörande var det däremot att någon gång öfverraska en skara bondbarn, som enkom kommit från en aflägsen by för att se »den mekaniska gården». De gingo i gåsmarsch genom gångarna och talade i hviskningar med ah! och oh! och ett lycksaligt leende, liksom vore de i en helgedom. Och mången gång, då hälsning från täppan kom till något sjukrum i skepnad af en blomsterknippa, framlockades ett leende på läpparna och ett glädjens skimmer i matta ögon.

Tiden gick på sträckta vingar. Ansa, vattna, ränsa, skörda, samla frö och plocka blommor — det var dagens program. Redan hade täppan mistat ungdomsgrönskan och tedde sig som en *beauté passée*. Den schweiziska böndagen i medlet af sept. stod för dörren efter slutad skörd och jag började tänka på bokslutet af mitt experiment.

Hvad för materiella resultat hade jag egentligen vunnit? Här är ju det rent praktiska, som kan uträknas i *francs* och *centimes*, hufvudsaken, och tilltaget att för hälsans skull plantera och slita ondt, i stället för att lägga sig mellan lakan med händerna i kors, går öfver folkets förstånd.

För gurkor och tomater utöfver familjens behof erhöj jag jämt så mycket som jag utgifvit för trädgårdens anläggning. Täppan försåg bordet med färska grönsaker hvarje dag under sommaren och hösten och källaren med potatis och rötter för hela vintern.

Ett stort förråd af frö och torkade örter hade samlats, och hela tiden stodo vaserna fulla af blommor, en ögonfägnad i hemmet.

Men hvilka resultat för hälsans räkning kunde jag uppvisa? Jo, först och främst hade stofthyddan utvidgats och fått en väderbiten anstrykning, som visserligen strider mot estetiska fordringar. Sedan jag aktat mig för öfverdrifter i mina sträfvanden, blef sömnen, efter det nästan oafbrutna rörliga friluftslifvet om dagen, djup som ett barns. Jag sof, som man säger på engelska, »på genomgående tåg», utan att väckas för att förevisa biljetten på vägen. Läpparna fingo färg och ögonen glans, och aptiten var rent af strykande. Framför allt återvann jag själens spänstighet, lefnadsmod och arbetslust under fullkomligt ombyte af sysselsättning, som betingade hvila för hjärnan och tvingade blicken att se omkring och framåt, i stället för att städse riktas inåt i sjukligt begrundande af livets skuggsidor. De nya intressena medförde alltjämt ny syn på tingen och grepo den dittills oinvigda med uppenbarelsens hänryckning, och detta på områden, som *föret* tyckts mig sakna all dragningskraft för en intelligensens människa. Först nu blef jag i andanom Linnés sanna lärjunge.

Och hvad är väl botanikens snustorra bokvett på skolbänken mot det lifslevande intresse, med hvilket man granskar sina skyddslingars utveckling från skede till skede? Och skördens glädje sedan! Den stolthet, med hvilken jag hembar de första själfodlade spritärterna från min täppa i medio af juni, kan nästan jämföras med den intensiva glädjen jag kände, då jag i livets midsommardagar mottog mitt första författarehonorar.

Då hösten kom, minskades min ifver i samma mån som växtligheten förslappades och min tillsyn ej längre var så mycket af nöden. Vintern stod för dörren, jordens hvilotid och det andliga arbetets högtryckstid. Detta började alltmera leka mig i hågen, det säkraste tecken, att sinnet fått dådkraft igen och vingarne voro redo att flyga ästad till förnyad verksamhet i bildningens tjänst.

Cécile Gohl.

Kvindelig Læseforenings blomsterfest för Henrik Ibsen.

Från ordföranden i styrelsen för Köpenhamns »Kvindelig Læseforening» hafva vi haft nöjet mottaga nedanstående, af de medverkande själfva affattade referat öfver den vackra fest föreningen den 2 sistlidne april höll till Ibsens ära.

* * *

Bland de många adresser, som ifrån Köpenhamn sändes till Henrik Ibsen med anledning af hans 70-åriga födelsedag, var också en från Kvindelig Læseforening.

Vid en liten fest, som föreningen den 18 mars höll till ära för den norske skalden, upplästes adressen af fröken Annette Vedel, hvilken vid samma tillfälle i ett föredrag öfver Ibsens kvinnogestalter motiverade dess afsändande och påvisade det inflytande, som Ibsen utöfvat på kvinnans hela utveckling, tankegång och ställning.

Men denna lilla fest skulle snart efterföljas af en långt större. Några dagar senare gjorde nämligen Henrik Ibsen Kvindelig Læseforening äran att för dess styrelse tillkännagifva sin önskan att aflägga ett besök i dess lokaler aftonen den 2 april. Vid den utsatta tiden kl. half 8 infann sig äfven hedersgästen, åtföljd af två af bestyrelsens medlemmar, och mottogs med jubel af den högtidsklädda skaran af damer, uppgående till omkring 100, det högsta antal lokalen kunde rymma. Omedelbart därefter slog man sig ned vid långa bord i den stora läsesalen, som för tillfället var omskapad till en tropisk trädgård med höga lagerträäd, pyramidformade cypresser, präktiga palmer och andra rikt grönskande växter, hvilka grupperade sig kring en vacker staty af Stefan Sinding, en valkyria till häst med den högra handen utsträckt och bärande en frisk lagergren. På statyns sockel voro Henrik Ibsens namn och födelseår samt namnen på hans verk inristade med guldbokstäfver.

Borden voro särdeles rikt och smakfullt utsmyckade. Massor af röda tulpaner, en hel liten skog af ljusgröna bokträäd, mörka doftande violer, strödda ut öfver den hvita duken, där ljuset bröt sig i präktiga fruktskålar af kristall samt i de med myrtenkvistar omvirade champagneglasen.

Læseforeningens ordförande, fröken Alberti, öppnade talens rad med att i några varma ord å de närvarandes vägnar bjuda heders-

gästen välkommen, ett välkommen hvari, som hälsningstalet lydde, ej blott »alle vi danske kvinder» instämde, utan äfven »iblandt oss norske og svenske, Representanter for Finland, ja, for Danmarks fjerne Biland, det sagarige Island.»

Efter denna hälsning höll fröken Vedel det egentliga festtalet, hvari i korta drag berördes betydelsen för ungdomen af Henrik Ibsens diktning. Tal. framhöll huru man i hemmen rundt om i hela landet med andlös spänning följde de gestalter, som skalden frammanade, huru dessa togo kroppslig form och lefde ibland oss. Frihetslängtan, jämlikhetskravet, dem hade vi länge burit på, men nu ljöd emot oss som ett väldigt Gif akt! ansvarsfordringen.

Vi hade ju läst »Brand» om och om igen, njutit dess oförgängliga skönheter, och ständigt ljöd det för våra öron: »Det som du är, var fullt och helt och icke styckevis och delt.» Vi ville icke vara »bråk i stort» och »bråk i smått», vi ville vara personligheter.

Hos den tidens ungdom voro allvaret, viljan och eftertanken vakna som aldrig förr, och det är er, Henrik Ibsen, vi ha att tacka därför. Men kanske äro vi er i ännu högre grad tack skyldiga för den skönhetsdyrkan, den skönhetslängtan ni har väckt hos oss, detta det säkraste värn emot allt som är dåligt, lågt och smått. Den generation, som har vuxit upp under er ledning, skall alltid sträfva efter att bygga sina »hem med höga torn och spiror på», och längtan till »slottet väster om måne och öster om sol» skall aldrig dö ut hos oss.»

På detta tal, som här återgifvits endast styckevis, tackade Ibsen synbarligen rörd med några ord, och sedan fru Anna Paulsen uppläst en stämmingsfull dikt af fru Magdalene Thoresen, talade fru Emma Gad för fru Ibsen i följande ordalag:

I dessa dagar, då alla sinnen sysselsätta sig med Henrik Ibsen, då man i tacksam hågkomst återkallar allt det myckna han har skänkt oss alla och särskildt oss kvinnor, är det *en* jämte honom, kring hvilken tankarna åter och åter vända sig, och det är skaldens hustru, fru Susanne Ibsen.

Jag har icke den äran och glädjen att personligen känna fru Ibsen, men från min barndom har jag känt och älskat den, hvilken som moder har ledt hennes första steg i lifvet, fru Magdalene Thoresen, henne, som vi ju för öfrigt alla känna och älska både som människa och författarinna. Genom henne känna alltså de danska kvinnorna fru Ibsen, men frånsedt detta är hon oss på förhand kär genom de kvinnogestalter, som hennes store make har skapat, ty hur vore det möjligt, att han kunde ha så noga reda på kvinnans väsen, hennes själ och hennes längtan, om han icke i

lifvets innerligaste förhållande hade inhämtat det, som i djupaste mening är egendomligt för kvinnans sjäslif, det som icke ens af de största människokännare kan uppfattas vid en flyktigare beröring? Och just emedan vi äro förvissade om, att vi härutinnan äro fru Ibsen så mycket skyldiga, se vi förväntningsfullt framåt mot de Ibsenska diktverk, som återstå.

Där hade förut i dramat rådt en underlig tomhet, en tystnad i skildringen af de mogna, de äldre kvinnorna. De fingo lof att under jämn likgiltighet gå ut och in på scenen, för att de nu en gång hörde med till människosläktet; men deras förhållande till lifvet, deras strider, deras mål och erfarenheter brydde sig ingen diktare om att belysa. Den dramatiska litteraturen, som är så rik på stora gubbgestalter, ända från kung Lear och ned till våra dagar, äger inga motsvarande kvinnor, och scenens största konstnärinnor ha med saknad sett sig om efter verkliga uppgifter, när de första gråa håren kommo, just då deras individualitet var rikast och deras lifserfarenhet mest omfattande.

Från generation till generation ha vi i dikten sett unga kvinnor skildrade med kärleken som sitt enda lifsmål och sin enda lidelse. Nu kräfva vi omsider att få se något om hvad kärleken i tidernas lopp gjort af dessa kvinnor som människor. Detta har Henrik Ibsen förstätt, liksom han har förstätt allt annat, och han har gifvit oss fru Alving, fru Borkman och hennes syster, de kloka äldre kvinnorna, som lida och kämpa för att bringa sin svunna ungdoms handlingar i samklang med den mogna ålderns kraf. Men låt oss lägga märke till att Henrik Ibsen har skapat dessa gestalter samtidigt med att hans egen hustru ingick i sin ålderdom. Allt under det hon har följt honom genom hans lif och hans diktning, har samlifvet med henne brakt honom att inse det, som annars har legat diktarna fjärran, att kvinnans värde icke endast beror på hennes ungdoms behag och skönhet, utan lika mycket på hennes utveckling genom tidens gång.

Det är nu vårt hopp, att Henrik Ibsens hand skall skänka oss ännu många storslagna kvinnor, som utvidga vår syn på lifvet och göra oss, som lefva, stoltare och starkare, och vi veta, att vi i detta hänseende icke kunna göra bättre än bedja fru Ibsen framdeles föra vår talan, som hon har gjort så bra lifvet igenom. Det skulle ha varit oss oändligt kärt att själfva ha fått säga fru Ibsen detta och önska henne välkommen i vår krets, men dess värre kunna vi nu blott bedja dr Henrik Ibsen framföra vår hälsning till sin hustru och vårt djupt kända tack för hennes tysta andel i den diktning, som varit så betydelsefull för oss alla. Det är vår hemliga önskan, att dr Ibsen, den store kvinnovännen, när han kommer hem, skall säga till sin fru: »Jag hade det bra i Danmark, men jag tror nästan bäst den korta timme, som jag gästade de danska kvinnorna, ty hos dem kände jag starkast, att välkomstorden kommo innerst från hjärtat.»

Efter detta tal följde ett ganska intressant moment på festprogrammet, i det den 92-åriga fru Casse i ungdomligt lifliga ord tackade Henrik Ibsen för hans dikt »En broder i nöd». Härmed var den officiella delen af festen förbi. Klockan hade emellertid blifvit mycket, deputationen från Studentersamfundet, som kommit för att afhämta dr Ibsen, hade redan väntat länge, hvarför hedersgästen, efter att med några varma och hjärtliga ord ännu en gång ha tackat föreningen för den glädje den beredt honom denna afton, hvilken han alltid skulle bevara i kärt minne, tog afsked af bestyrelsen och under entusiastiska lefverop lämnade den festsmyckade lokalen.

Litteratur.

Den nya världen. Roman af *Hilma Angered-Strandberg*.

Det är väl, att det inte finns många böcker sådana som denna, ty annars skulle det gå illa för oss, som läsa. Hur skulle vi hinna med att sträfva igenom det lif, som ligger till reds för en hvar af oss, och hur skulle vi få kraft att kämpa mot våra egna öden, om diktade människor jämt ställde sig i vår väg med en trovärdigare uppsyn än det, som vi kalla verklighet, och om romanfigurers lidanden med suggestionens makt toge oss till fånga och gjorde våra egna sorger rangen stridig?

För att nu lämna ur sikte sensationshistoriers verkningar på okultiverade naturer och endast ta hänsyn till en i pregnant mening fullvuxen läsares mottaglighet för böckernas hypnotism, så är det rent underbart hvad en sådan kan upptaga i sig af diktad fröjd och diktad smärta och allt möjligt diktadt däremellan, utan att balansen i hans sjäslif röner någon rubbning att tala om. Man påstår, att den och den bokens figurer »stå lifslevande för en», att man »lefver med» dem etc.; men nog är väl detta stelnade fraser, som tappat bort det innehåll de möjligen en gång haft, och nog liknar vårt förhållande till vår lektyr snarast den öfverlägsna, halfslöa medkänsla, som vi ägna gatans vandrare, när vi sitta vid brasvärme och lampljus och lyssna till oktoberstormens framfart därutanför. »Hundväder att vara ute i — skönt att sitta inne.»

Men »Den nya världen»! Man törs ju inte svara för någon annan än sig själf — jag undrar dock hvem som kan värja sig för den boken. Om någon skulle vara så förhärdadt blaserad och beläst, att han inte orkar hemfalla åt några andra intryck än de relativt svaga af förtjänster eller brister i teknik och komposition och dylikt, så måste han åtminstone stanna med allvarlig respekt, när

lifvets outgrundliga, förkrossande hårdhet så enkelt, så omsveplöst lägges inför honom.

Den har en hemsk förmåga, denna bok, att tvinga på en sin stämning af nervös lyckolängtan och hopplös desillusionering. När man läst den, känner man sig matt invärtes som efter en dag af våldsamma sinnesrörelser, och det är, som hade man på några timmar belastats med ett lifs tyngande erfarenhet. Man visste ju förut, att världen är hårdhänt på det hela taget och att människor i allmänhet äro födda till lidande; men här förkunnas det så när-gånget konkret och så öfvertygande sannt hurudant hälvete världen, till och med den *nya* världen, kan vara, och att somliga människor äro märkta af olyckan och aldrig slippa ifrån den, huru listigt de än försöka smyga sig undan. Oturens predestinationslära är en dogm, som aldrig lär komma att sakna troende anhängare, så länge den enes död är den andres bröd och så länge hundra drunknande slåss om samma halmstrå. Låt vara att man sitter på aldrig så fredadt afstånd från »the battle of life» och blott någon gång för roskull tar en kikärföverblick öfver de kämpande massorna. »Den nya världen» kastar en rätt in i eländet och nödgar en att vrida sig i aningsfull beklämning under tyngden af andras bördor. Har man inte del i dem, så är man skuld till dem. Här gifves intet tredje.

Fattigdomens lidanden ha i alla tider varit favoriserade och omhuldade af poeter och romanförfattare, och de ha målats ut så vackert och nobelt, att rikedom tagit sig slät och tarflig ut vid sidan af dem, för att inte tala om den kalkborgerliga välmågan, som helt enkelt har gjort sig omöjlig i diktens värld. Det har uppstått en schablonmässig öfverskattning af nödens uppfostrande betydelse och dess talang att framalstra dygder. Det är nog sannt, att det finns många fattiga, som inte stjåla, och många t. o. m. som inte klaga; men inte är det fattigdomen, som ingifvit dem respekt för äganderätten och lärt dem att lida tyst. Det fula kan aldrig vara uppfostrande, och fattigdomen *är* ful. Åskådaren kan uppskatta trasornas pittoreska effekt; men den, som bär dem, fryser.

Det är de vackra, de storslagna sorgerna, som ha makt att lyfta och förädla: dödsfall bland dem vi älska, hjärtesorger, andligt martyrskap med mera sådant. De stå så nära »lyckan», och det finns folk, som har svårt att särskilja dem från denna.

Detta vet Hilma Strandberg, och hon förkunnar det med en skrämmande säkerhet och erfarenhet, mot hvilken ingen gensägelse hjälper. Hon är poet, när hon målar ut Amerikas saftiga, gröna prärier och fråssar i dess vegetativa yppighet, och det är med lyrisk schvung hon frammanar en och annan flyktig vy af de rikas stämningsfulla miljöer. Men när hon handskas med sitt hufvudtema, fattigdomen, då är det slut med stämning och poesi, då är det kärf, grofhuggen realism, som vet af intet själfömående, intet skon-samt väjande, intet taktfullt förtigande.

Det heter ju, att hvarenda människa har material till *en* ro-

man, sin egen. Lyckligtvis äro inte alla skrifkunniga och lyckligtvis är trögheten och reservationen hos flertalet af dem, som skulle kunna föra en penna, ett värn mot konsekvenserna af denna sats. Likväl är det vemodigt att tänka på hur många af de bästa romanerna, de mest tragiska lifsskildringarna, som ligga oskrifna, därför att de, som lefva och känna intensivt, ofta sakna en stämma att förtälja sina öden. Den bok, som nu ligger framför mig, hör just till det slag vi vanligen gå miste om, och det förefaller som en sällsynt lycklig slump, att den någonsin har kommit till.

* * *

Amerika-emigranter äro ett släkte för sig och svåra att utgrunda. Innan de lämnat sitt hemland, äro de väl lika beskaffade som annat folk, antar jag, d. v. s. ha hvar sin lilla individualitet och hvar sina speciella förutsättningar, och sannolikt existerar intet mystiskt samband mellan dem, som gör dem till ett från andra dödliga afskildt brödraskap. Men de förvandlingar, som dessa människor äro utsatta för, när de nått sin längtans mål, äro förskräckande genom sin snabbhet och sin ohyggliga utjämningsförmåga. Man kan nästan misstänka, att första åsynen af frihetsgudinnans kolossalstaty i Newyorks hamn bländar deras blickar och för alltid beröfvar dem deras europeiska synförmåga och på något magiskt sätt tilldelar dem yankee-ögon i stället. Och det lär visst förhålla sig så, att en hel del egenskaper, som tolereras i »gamla världen», äro kontraband i den nya och mycket svåra att smugla igenom där. »Nu ä' vi i ett nytt och praktiskt land, mina herrar», säger en figur i boken, välborne herr Albert Oswald Sebastian Silfversvan, f. d. kadett vid kongl. krigshögskolan, en försupen usling, som visserligen förhäfver sig öfver sin höga sociala ställning men är generad för att råka öfverklasseuropéer och föredrager att ståta med sin amerikanska visdom inför skandinaver af enklare sort. »Ny och praktisk» måste man bli, eljes duger man inte för det klimatet.

Till det gamla, som inte får passera tullen i den nya världen, hör framför allt meddelelsebegäret, öppenhjärtigheten, längtan att anförtro sig. Inbundna och ordnjugga bli emigranterna — prat ger inte många dollars och uppriktighet är snarare riskabel. Hvad skulle man tala om för rätten? Nog har man varit med om ett och annat, men det är ju förbi, man gitter knappt komma ihåg det, och man rycker på axeln åt dem därborta i »det gamla landet», som föra en så stagnerande tillvaro, att alla små bagateller, som passerade i går eller i förgår, kunna absorbera deras intresse i dag. Vänta inte att få veta af emigranterna hur det lefves där borta i västern. Att husen äro så höga och konstitutionen så fri, att siden är lika billigt som ylle och att det står hvar man fritt att skaka hand med presidenten, det är utslitna nyheter och säger för rätten inte mycket.

Men här ligger för oss en emigrantlifsskildring af en person, som ser på hela yankeedömet fullkomligt europeiskt, inte fördoms-

fullt och högdraget men genomskådande och med den lugna öfverlägsenhet, som oförskyldt lidande alstrar. Hon har gått igenom de typiska invandrarödena och smakat den kroniska oturens ironiska bitterhet, som den nya världen så frikostigt består åt sina gäster. Men hon har förblifvit en främling därute, med europeiska omdömen och europeiska anspråk. Hon står på en gång öfver och midt inne i det stora Amerika-eländet, som hon afslöjar, och det ger åt boken en säregen prägel af pålitlighet och tendenslöshet. Det verkar som en upprättelse för dem, som gå och småskämmas öfver sitt instinktiva a-priori-förakt för den nya världens demokratiska engrosförhållanden, att få litet stöd af en, som sett och, hvad mer är, erfarit. Icke så, som skulle hon förakta — man föraktar ej hvad man känner tillräckligt — men hon ger oss lof att göra det, om vi så vilja.

* * *

Boken handlar om två människor, af hvilka den ena, kvinnan, är skjuten så långt fram i förgrunden, att man ser allt, som är och händer, från hennes ståndpunkt, d. v. s. hon representerar författaren. Hon har en hel massa förutsättningar för att bli romanhjältinna, men hon blir det ej, ty denna roman är ingen roman och har inte användning för någon »hjältinna». Hon är inte det ringaste omhuldad af förf., snarare snävt och kärft behandlad, och om hon då och då är på väg att vinna sympati, kommer det genast fram något drag, som stöter och som erinrar om att det inte är en dikt man läser utan en högst konkret verklighet man föres in i. Det är något stort och stolt i denna förf:s liknöjdhet för effekten och motståndskraft mot den frestelse att klema med sina figurer och retuscherera och arrangera, hvilken jag föreställer mig att romanförfattare ha svårt att afvärja.

Louise Niefert — så hette hon — var en passiv varelse med ett nervöst och utslitande drömlif inom sig, än skådande all världens njutningar och lycka i oändligt perspektiv, än hoppöst stirrande på den trånga bur, där hon och alla hennes möjligheter inspärrats. En enda stor och dristig handling hade hon företagit, och det var, när hon for ifrån släkt och vänner och allt till Amerika för att uppsöka sin fästman, en grufarbetareson från Västmanland, som studerat till målare hemma i Sverige men nu höll på att försöka sträfva sig till något slags framtid därborta. Då berusades hon af sin egen dådkraft och fördomsfrihet, och inte ens medpassagerarnas aktningsfulla medlidande och försiktiga häntydningar på hvad allt som kan hända en i Amerika mäktade dämpa hennes entusiasm eller förstöra hennes tro på att hon befann sig på stora landsvägen till lyckan. Hon hade gifvit sig åstad på Guds försyn, och det var inte möjligt annat, än att detta hennes gränslösa förtroende skulle få sin vedergällning. En smula pröfningar och arbete naturligtvis i några år; men sedan skulle lyckans timme slå, och de skulle återvända hem på första klass, litet äldre och

kanske något dämpade, »och de skulle le mot hvarandra — lugnt, litet öfverlägset — ty hvad ägde icke *de* af erfarenhet mot de andra — men allt var nu förbi, nu voro de lyckliga, nu kunde de njuta, njuta sitt hela långa lif — och så var sagan slut».

Den drömmen hade bränt sig in i henne så kraftigt, att den aldrig riktigt kunde plånas ut under det martyrium, som började med det första förlägna, nervösa mötet med den utblottade och arbetslöse fästmannen i Newyorks tullhus och som med små andningspauser höll dem fångna, så länge de funnos till.

De hade inte endast fattigdom och otur att slåss med, dessa två människor, de hade en ännu hårdare kamp inbördes. Allt det äggande, hetsande och jäktande i hennes raffinerade natur reste sig bittert förebrående mot honom, som inte hade energi eller lycka nog att lyfta dem ur fattigdomens dy, och allt det råa och hårda i hans bondnatur vaknade upp och hämnades på henne det tvåfaldiga elände han hade att dragas med, hennes och sitt eget. Han var äljes en präktig människa, Tore Hultman. Vek som ett barn och trofast som en hund och stillsamt sörjande sin konstnärsbana. Men olyckan förgrofvade honom så väl som henne. Den tog bort poesien från deras samlif, och de fingo inte råd att hålla sig med skönhetsinne. När de en och annan gång under sin kringströfvande, osäkra tillvaro varnade en ljusning i sina utsikter, lyftes och förfinades de med ens och kommo ihåg sin barndoms Gud och tackade honom med barnsliga ord. Men på dem lyste solen aldrig länge, och när ovädet kom, så började tvekampen åter. De voro två sammanlänkade galerslafvar, gisslade af samma piska.

Jag vet knappast ändå, om det är dessa två, som äro hufvudpersonerna i boken. Det är väl snarare, som jag ofvan antydt, begreppet fattigdom, visadt i all sin förfärande makt, som spelar hufvudrollen. Nogare bestämdt fattigdomen hos dem, som sett bättre dagar, d. v. s. det missnöjda, i hvarje ögonblick åtstramande armodet, som tröttar och förslöar och förråar. Det är ju ett melanholiskt tema, och glad blir man inte af det, men man blir allvarlig.

Det gör ett förunderligt intryck att en hel tjock volym igenom läsa ett sådant språk som Hilma Strandbergs, ett språk, som alltid gifver det allra ursprungligaste, det mest osökta uttrycket för förf:s tankar. Talspråket är i sin väl träffade värdslöshet och sin logiska ologiskhet en ny uppenbarelse inom vår litteratur. I de psykologiska utflykterna alstrar dock just denna uttryckens omedelbarhet en smula oreda och ställer för stora kraf på läsarens fantasi. Detta är den enda lilla anmärkning jag skulle vilja göra mot en bok, som jag för öfrigt anser stå om icke öfver, åtminstone utom den kritik man anser sig ha rättighet att utöfva mot vittra arbeten.

K. J.

* * *

Beroende. Berättelse af *Elisabeth Kuylenstierna*.

Om roman- och berättelseförfattarna förr i tiden med förkärlek förlade sina skildringar till de högre samhällssfärerna och togo sina hjältar och hjältinnor från salongernas och boudoirernas värld, där det blixtrade af juveler, där siden frasade, sporrar klingade och den förnäma världsdamen och den fina diplomaten drefvo sitt intrigspel, så älskar våra dagars historieberättare företrädesvis att sänka sig, om icke alltid till samhällets lägsta djup, så åtminstone till den krets, där människorna ha det svårt, där lifvet ter sig banalt, tungt och oskönt och där knappast någon försonande solstråle tränger igenom och förgyller verklighetens askgrå slöja.

En sådan grått-i-grått hållen nutidstaffa är det Elisabeth Kuylenstiernas berättelse upprullar för oss. Det är ett hem med små förhållanden som skildras, små, tråkiga hvardagshändelser aflösa hvarandra, små, obetydliga och hvardagliga äro karaktererna. Familjefadern, den misslyckade litteratören, som känner sig skapad för något högre, men som gått under i lifvets trampkvarn, är kanske bäst tecknad, äfvenså inger den visserligen alldagliga, men sträfsamma och själfuppoffrande modern en viss sympati, men barnen, kring hvilkas öden historien rör sig, äro skäligen andefattiga och ointressanta allesamman. Hjältinnan, den förtjusande Doris, är en flicka som alla andra, t. o. m. hennes små kärlekshistorier äro af det mest intetsägande slag, och till sist har förf. ingen annan utväg än att skicka af henne till Amerika, där vi få tänka oss att hon går en lycklig framtid till mötes.

Lika färglös är den äldre systemen, den milda, sannt kvinliga, evigt syende Marie-Louise; fullkomligt karaktärlösa bröderna, så väl den i hög grad lättsinniga Sven, som förskingrar sin principals kassa, något som både han själf och hans anhöriga ta helt lättvindigt, som den förträffliga Gunnar, dygdemönstret, som förlofvar sig med en rik och halt flicka, blir olycklig, börjar spela och rumla, men tvärt återvänder på dygdens väg, då fästmon återger honom friheten.

Ingenting af allt detta förmår, trots förf:s rätt goda berättare-talang och de obestriddigen ur verkligheten gripna skildringarna, väcka vårt deltagande, ännu mindre vårt intresse. Och hvad skall man säga om tendensen? — om man här som öfverallt skall söka efter en sådan. »Kvinnan älskar, mannen låter sig i nåder älskas», se där det tema hvarpå förf. in infinitum varierar den oändligt bana- la och monotona melodin. I de förhållanden mellan man och kvinna, som framställas, är det alltid *hon* som är den tillbedjande, kärlekskvalda, försmädda eller till nåder tagna. Den beskedliga Marie-Louise hänger sig som en kardborre fast vid sin fästman, hvilkens känslor synbarligen äro mycket afsvalnade; Gunnar är nog nedlåtande att låta sig fångas och älskas af den ädla Aina, ända tills hon, som förnummit att »ödets stormfågel med svarta vingar susat fram öfver deras hufvuden», ger honom fri med den af öfverströmmande tacksambetskänslor förestafvade förklaringen: »När vi

(kvinnorna) få älska och njuta af vår kärlek, tro den besvarad med en hundrededel af vår egen känsla, då bli vi gäldenärer hos er män!» — I sanning måttliga anspråk!

I berättelsens ram är dessutom inpassad en viss Margit, påtagligen ditsatt endast och allenast för att än ytterligare accentuera satsen om den ensamma kvinnans intighet, ty med händelsernas gång har hon för öfrigt alls ingenting att skaffa. Margit är 30-årig, kontorist, har en ganska god plats och borde, skulle man tycka, kunna föra en riktigt trefflig, bekymmerfri tillvaro, men i hennes bröst sjuder den dofva otillfredsställelsen att aldrig ha fått lefva lifvet fullt. Hon har blifvit »klöst af passionernas ulf», utan att ha funnit denna »bråkdelen af lyckan», som äfven hon skulle ha nöjt sig med, och det fast hon ej »frågat efter någon förnuftig kedjebindning af förlofning och giftermål». Hon kände sig ensam i den krets, dit hon hörde, där hennes »ord förtonade som en främmande vild melodi från förtryckets Sibirien». »För kvinnan är allt gagnöst, när det icke får helgd af kärleken», menar hon, och så går hon och tar lifvet af sig utan att »ha känt lifvets sprudlande vårbäcksyra», sedan hon i ett patetiskt bref afgifvit sin sjäfbekännelse.

För läsaren är det riktigt lugnt att på ett så pass lättvindigt sätt ha fått denna malplacerade figur undanstökad, men förtrytelsen öfver att ha blifvit påtrugad bekantskapen med alla dessa mer eller mindre osympatiska, osanna och onormala exemplar af kvinnosläktet står kvar äfven sedan man slutat boken. Den enda tillfredsställelse man känner är vissheten om, att man ute i lifvet får leta länge, innan man träffar på originalen till dessa kvinnobilder. När skall den dag komma, då de äfven bannlysas ur konsten och litteraturen?

L. D.

Föreningsmeddelanden.

Föreningen Handarbetets Vänners konstslöjdskolor. Då föreningen stiftades, ingick äfven undervisnings meddelande i planen för dess verksamhet. *Skolor för gammal svensk konstväfnad och konstömnad*, där undervisning pågår från 15 jan. -- 15 juni samt från 1 sept. -- 15 dec. årligen — äro uttrycken för denna förenings fosterländska och konstnärligt uppfostrande verksamhet.

Som konstsoömnadskursen är alltför komplicerad för att kunna användas vid handarbetsundervisningen i våra flickskolor och någon ändamålsenligare uppgjord plan för detta läroämne ej finnes — och nyttighetsarbetet och prydnadsslöjden böra öfvas vid sidan af hvarandra, har föreningen Handarbetets Vänner, för att fylla denna lucka, anordnat en särskild *skolkurs*, hvilken för eleven skall utgöra de första stegen på prydnadsarbetets område och innehålla prof på de olika sömnadsarter, som

äro användbara för att smycka de konstslöjdsföremål, som hafva sin plats i hemmen och gifva detta trefnadens och skönhetens prägel.

Vid val af arbetsarter och mönster har man bemödat sig om att uppsöka stilriktiga och för smak och konstsinne uppfostrande samt de ornamentala motiven så enkla, att de, utförda af så unga och oerfarna händer, kunna lämna ett godt resultat.

Arbetena äro afsedda att utföras i hand och ej som det egentliga konstbroderiet vara beroende af att utföras i bäge.

Föreningen har sökt gifva denna skolkurs en svensk prägel genom att upptaga bland medlen för utveckling af smak och stilkänsla hos Sveriges kvinnliga ungdom de nationella arbetsarter och mönstermotiv, hvilka hos oss ännu finnas bevarade i ursprunglig friskhet och skönhet.

De ornamentala motiven äro nämligen hämtade från våra gamla svenska allmogearbeten.

Härigenom hoppas föreningen, att grunden kunde läggas för en sundare och mera nationell konstslöjds införande i flickskolorna och smak och stilkänsla erhålla den rätta riktningen.

Hvarje arbete som förelägges eleven bör hafva ett gifvet ändamål; skolkursen består därför af en samling konstslöjdsföremål i olika arbetsarter från enklare till svårare — näml: 1:o Dukagång-söm, Krabba-söm, Tvist-söm och Dal-söm, 2:o Pålägg-söm, 3:o Delsbo-söm, 4:o Platt-söm, 5:o Hål-söm, 6:o Schatter-söm.

Undervisningen tänkes så mycket som möjligt kunna ske genom klassundervisning. Hvarje klass skall arbeta i sin särskilda arbetsart, men föremålen kunna växla och vara af mångahanda slag. Lärarinnan visar vid ramen och tafan huru hvarje sömnadsart skall tillgå d. v. s. dess teknik, och eleverna arbeta sedan oberoende af hvarandra. De elever som först blifva färdiga erhålla fyllnadsarbeten.

*

Föreningen Handarbetets Vänner anordnar en kurs för handarbetslärarinnor från och med den 9 maj t. o. m. den 10 juni. Ändamålet med denna kurs är att lämna grundlig insikt uti ifrågavarande sömnadsarters utförande samt sättet för dess undervisande.

Från skilda håll.

Hilma Angered-Strandberg har af Svenska akademien fått mottaga ett anslag af 350 kronor ur akademiens enskilda medel med anledning af hennes nyss utgifna bok, »Den nya världen».

Inom apotekareyrket synas kvinnor f. n. hafva god utsikt att vinna en fast ställning, sedan den nya förordningen om studentexamen såsom kompetensvillkor för farmaceuter vunnit laga kraft. Till apotekarnas

kommissionär i Stockholm, hr Schimmelpfennig, ingå ofta ifrån landsorten anmodningar om att anskaffa kvinliga apoteksbiträden, ehuru tillgången på sådana biträden visat sig vara ganska ringa. Glädjande är emellertid att kunna anteckna, att af apotekarna själfva det oeftergiftiga villkoret uppställt, att de kvinliga apoteksbiträdena skola göra anspråk på lika hög lön som de manliga, på det att kvinnornas inträde på denna del af arbetsmarknaden ej skall förorsaka löneskalans sänkning, ej heller ha en illojal konkurrens till följd.

Kvinliga urmakare hafva i Sverige föga utsikt att kunna utbilda sig i yrket, hvilket framgår af de förfrågningar, som gjorts hos en del af våra förnämsta urmakarefirmor. Så godt som samtliga hafva förklarat sig ej mottaga kvinliga elever. Enkefru Ellen Thim, som är ägare af och förestår en urmakareverkstad 11 Norrtullsgatan, är emellertid hågad att, i början mot en ringa afgift, antaga en kvinlig lärling. 8 år anses erforderliga för att vinna full kompetens att arbeta i yrket på egen hand.

Den stora urmakeriskolan i Genève med 5 års obligatorisk kurs lämnar endast tillträde åt män. Många kvinnor ägna sig dock i Schweiz åt urmakareyrket. Af framstående skicklighet säges en fru Pinard i Genève vara, hvilken reglerar observatoriets ur. Hon är gift med en skicklig urmakare, och det lider intet tvifvel att denna fru, liksom andra yrkesidkare, mottager kvinliga elever till utbildning. Pris för sådan enskild kurs kan, efter inackorderingens beskaffenhet, beräknas mellan 125 å 250 kr. i månaden. En lärotid af minst 2½ å 3 år lär vara nödvändig.

*

Tyska feriekurser. Vid universiteten i Marburg och Greifswald anordnas i år som vanligt feriekurser, på båda ställena från 4 till 29 juli, hvarförutom i Marburg förekommer en kurs mellan 15 aug. och 9 sept. och i Greifswald en mellan 1 och 12 aug. För utländska lärarinnor, som ämna deltaga i kurserna i Marburg, hålles dessutom i Pension Schenck därstädes mellan 6 juni och 3 juli en förberedande kurs, omfattande åskådningsundervisning, konversation, litteratur och skriftliga uppsatser.

*

Kvinliga läkare i Berlin. Redan sedan åtskilliga år tillbaka hafva de framstående läkarna fröknarna Tiburtius och Lemus i Berlin beredt jordmänen för den praktiserande läkaren af deras eget kön. Med. doktor fröken Bluhm, som äfven under de sista åren utöfvat läkareyrket i Berlin, har skaffat sig fast fot därstädes och gläder sig åt en vidsträckt praktik. Nu hafva, säger »Neue Bahnen», tvenne nya läkarinnor slagit sig ner i Berlin, dr Jenny Springer och dr Agnes Hacker. Båda hafva aflagt sina medicinska examina i Zürich samt förvärfvat sig praktisk erfarenhet under trägna studier vid framstående kliniker. De nya doktorernas specialfack är förlossningar och kvinnosjukdomar.

*

I franska deputeradekammaren har af f. d. konseljpresidenten Bourgeois, f. d. undervisningsministern Poincaré, Leveillé och Paul Deschanel den 24 mars väckts motion om att kvinliga juris licentiater och

doktorer skola få aflägga advokateden och utöfva advokatyret. I motiveringen framhålles, att detta numera är det enda af de fria yrkena, som icke är tillgängligt för kvinnor.

*

En parisisk tidning. Som vi redan en gång omnämnt, startades i Paris sistlidne december en daglig tidning, *La fronde*, med exklusivt kvinlig personal från hufvudredaktören till och med »springpojarna». De nummer af tidningen, som kommit oss tillhanda, bära ingen specifikt feminin prägel, fränsedt signaturerna. Så mycket mera lär den verkstad, från hvilken den utgår, d. v. s. redaktionslokalen, expeditionen, tryckeriet o. s. v., utmärka sig för den prydentliga sirlighet, som anses oskiljaktig från äkta kvinlighet. I »Berliner Tageblatt» har Theodor Wolff och i kvinnosakstidskriften »Neue Bahnen» doktor Käthe Schirmacher i kåserande artiklar meddelat sina intryck från interviewandet af »La fronde».

Tidningen rör om ett litet prydligt tvåvåningshus, rue Saint-Georges 14. Alla rummen äro tapetserade i en ögonfägnande grågrön färg, möbleringen är engelsk, d. v. s. lätt och luftig, och krukväxter bidraga till det hemtrefliga intryck, som denna välputsade lokal erbjuder.

De båda interviewarna hafva djupt gripits af den mondäne elegans, som utvecklas af redaktionspersonalen. Hufvudredaktrisen, madame Marguerite Durand, och redaktionssekreteraren, madame Fournier, äro särskildt öfverväldigande genom sina utsökta toaletter och sitt världsvana väsen. Den förra har varit skådespelerska vid Théâtre français och sedan medlem af redaktionen för »La presse» och »Figaro» och bör sålunda ha en rik erfarenhetsfond. Tidningen håller sig med icke mindre än 18 redaktörer, en för politik, en annan för litteratur och konst, en tredje för sport etc. etc. Lika många äro sätterskorna. Aföningsarna och honoraren äro ungefär de samma som vid andra parisetidningar.

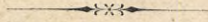
*

Horticultural College i Swanley, Kent, har utgifvit sin sjette årsberättelse. Af denna synes, att under sistlidna år 28 kvinnor, alla ur den bildade medelklassen, utbildades till konstträdgårdsmästare. Samtliga erhöilo genom institutets bemedling genast platser, och två af dem anställdes t. o. m. i Edinburgs kongl. botaniska trädgård. En kallades af lady Henry Somerset till föreståndarinna för industrifarmkolonien i Duxhurst och af de öfriga fingo de flesta sysselsättning i den jordägande adelns parker och trädgårdsanläggningar. Vetenskapligt utbildade kvinnliga trädgårdsmästare äro mycket eftersökta i England, och äfven som trädgårdsmästarebiträden användas kvinnor mer och mer.

*

En internationell förening af kvinnliga journalister har nyligen stiftats i Washington. Den har till uppgift att åstadkomma beröring mellan de kvinnor, som arbeta vid dagliga tidningar och veckoskrifter eller äro verksamma som utgifvare eller illustratörer. Föreningens ordförande är Mary S. Lockwood. Styrelsens ombud för Tyskland är fru Lina Morgenstern och för Sverige fröken *Hulda Lundin*.

Rättelse. I Dagnys förra häfte förekom på grund af bristande tillgång på typer ett accentueringsfel. I notisen om doktor Wickströms bok »Lukianos» var nämligen en grav accent placerad öfver sista stafvelsen i ordet *Häaraklās*, i stället för en akut accent som skulle angifva platsen för ordets hufvudton.

Svar till »en ungdomens vän».

»En ungdomens vän» har visat mig den uppmärksamheten att, såsom tolk för eget och liktänkandes ogillande, insända ett genmäle mot min anspråklösa uppsats »Familjen och glädjen». Denna uppsats var ej afsedd till stridshandske. Jag syftade ej så djupt och höll den därför i en sådan ton, att jag ej trodde den skulle ge anledning till bemötande.

Men då så likvisst blifvit fallet, måste jag anse mig smickrad af att kritiken kulminerat uti insändarens slutförmodan, att jag i mitt uppskattande af de skildrade tidsförhållandena var ensam. Att den gångna tiden ägde företräden med afseende på familjelif och familjeglädje, det tog sig så ut blott — »för mig och kanske ingen annan», heter det.

Större erkännande kunde ej gifvits mig. Min sträfvan har nämligen alltid varit att kunna förstå äfven annat, än just det *alla* förstå af våra mänskliga förhållanden, och se en annan sida af företeelserna, än just den *alla* se. Jag finner mig också i fråga om 'familj' och 'glädje' ha sett *mer* än insändaren; ty jämte min allra egnaste(!) uppfattning är också insändarens syn på ämnet och de sidor, hvilka han påpekar, mig väl bekanta — och noga öfvervägda.

Den *okritiska värnaden* för vårt sekelsluts stora resultat, särskildt hvad kvinnan och hennes utveckling beträffar, är för mig en öfvervunnen ståndpunkt. Mycket godt har denna utveckling haft med sig, men äfven något af det icke-goda. Mänsklighetens historia visar, att utvecklingen ej i hvarje moment är = verkligt framsteg, framåtgående. Utvecklingen har på sin stora bana skridit öfver grusade kulturer, hvarur kanske hvarje gång blott några få guldorn medtagits till de nya formeras ordning. Det öfriga af dessa kulturers s. k. utveckling var i själfva verket ett tillbakagående. Minst tror jag på äktheten af den utveckling, som medför abrupta öfvergångar i plikt- och hjärteförhållanden mellan samtida människor. Och att 'glädje' och 'familj' *måste* förstås på olika sätt, *måste* äga ett helt och hållet olika begreppsinnehåll för personer, hvilka i ålder skilja sig genom ett par eller några tiotal af år, det har visserligen insändaren sagt, men ingen utvecklingens lag hittills visat. Tvärtom kunna vi konstatera, att människohjärtat

i stort sedt varit sig tämligen likt och att vissa fundamentala sanningar öfverlevat alla 'utvecklingar'.

Bytte de sedliga begreppen innehåll för hvarje åldersklass, så skulle den förmaning en lärare ställer till sin lärjunge, den bok han kanske sätter i ynglingens eller flickans hand, vara ett nonsens, hvartill de unga ej behöfde lyssna. All uppfostran skulle också vara ett brott emot de ungas »själfständighetskänsla». Äro mod, plikt, lydnad, heder t. ex. ord, som för sönerna äga ett annat begreppsinnehåll än för fadern, så blir det föga mening uti hvad en far om dessa egenskaper kan säga sina barn.

Det finns visserligen begrepp som åldras, och äfven 'det rätta' har en utveckling, som följer kulturen. Men om något i världen är danadt att bibehållas någorlunda oförändradt, så är det väl förhållanden bygda på föräldrakärleken; och om något har berättigande, så är det väl anordningar, dem en lång erfarenhet visat utgöra kärnan i folkens samhälleliga lif. En sådan anordning är familjen och familjelifvet förstådt såsom en sammanhållningspunkt för föräldrar och barn, för de äldre såväl som de yngre, familjen med förverkligande af dess grundidé att vara en organisk sammanslutning. Detta är väl en *gammal* tanke, men ej en *äldrad*. »Riktigt gammalt blott är hvad som evärdligt är ungt», har också vår störste häfdatecknare sagt.

Jag beklagar att, då jag »upprullade de idylliska taflorna från en gången tids *umgängeslif*», taflorna icke föregingos af detta påpekande: nu kommer illustrationen till *umgängeslif* bygdt på *familjelif*. Då skulle åtminstone ingen trott, att jag 'glömt bort' just det, jag ville tala om!

Hvar och en har emellertid sitt framställningssätt, och enhvar förstår också på sitt sätt! Det finns väl också de, antar jag, som fatta, att man ibland *framhäfver* vissa pointer uti det förgångna i stället för att *uttala sitt ogillande* af vissa mot dem stridande tendenser i det närvarande. Eller annorlunda uttryckt: för dem som vilja 'dansa' (och sådana ungdomar finnas nog än!) är det en fördel att få dansa i *familjehemmen* — då kan äfven dansen bli familjenöje i stället för *klubb*nöje. Och hvad *kamratlifvet* angår, så är detta enligt min tanke icke någon ersättning för familjelifvet. Tvärtom måste det anses såsom en motsats därtill, och till och med i många fall såsom en frätsten på detsamma.

Men detta ville jag undvika att säga, emedan ett sådant uttalande gärna bör åtföljas af en systematisk utredning och af bevis, hvilka jag måhända vid ett annat tillfälle får framlägga, men ej i min uppsats fann lämpligt kasta mig in uti.

Föräldrar och barn — det är länkar som direkt gripa uti hvarandra. Den som är moder, har varit dotter, den som är dotter torde blifva moder. Ingen af dem har rätt att söka vara blott sig själf, därför att ingen af dem har blott sitt eget lif att lefva. Det är kontinuiteten, som genomgår allas vår tillvaro. Jag har undfått af mina föräldrar, jag ger åt mina barn — med eller mot min vilja.

De intryck jag mottagit, *men äfven min egen viljeskapelse* — jag ger detta åt mina efterkommande. En dotter, som *arbetat sig ur* känslan för familjen, skall därför ej ha någon sådan känsla att gifva — hon skall aldrig i sin ordning »ge hemmet prägel af hem».

Därför måste hvarje kvinna, som tillika är mor och har en klar föreställning om familjelivets harmoniserande inflytande på kvinnan, icke anse det oviktigt, att döttrarnas ställning till detsamma bevaras.

* * *

Med dessa ord, som kanske utgöra ett nödvändigt komplement till min uppsats, för att den skall förstås, har jag åtminstone i de viktigaste punkterna besvarat det genmäle »en ungdomens vän» riktat mot mig.

Låt mig blott tillägga: Man är ingen *ovän* till ungdomen, till den unga kvinnan i synnerhet, då man vill värna om familjens idé och familjelivets helgd för den som *är* ung, men som i sin ordning *blir* gammal.

Alma Cleve.

Fredrika-Bremer-Förbundets

Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11—4.

Råd lämnas i juridiska och ekonomiska frågor.

Upplysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa*.

Äfven personer som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Anmälningar till deltagande i de af Fredrika-Bremer-Förbundet ordnade *Hemstudie-kurser* mottagas.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar*.

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften Dagny*.

Freja-Magasinet

C. E. LAGERSTRÖM

18 Humlegårdsgatan 18

18 Götgatan 18

29 Drottninggatan 29

Spis- och Knäckebröd

i många olika sorter, öfverträffliga i välsmak.

HEDERSPRIS och **GULDMEDALJ**

Dresden 1894.

Braunschweig 1895.

GULDMEDALJ

Stockholm 1897.

Biscuits och Cakes

till betydligt lägre pris än de utländska.

C. W. SCHUMACHER Stockholm

Kongl. Hofleverantör.

17 Norrlandsgatan 17.

Fredrika - Bremer - Förbundets Jurist

lämnar åt kvinnor råd och upplysningar i
juridiska och ekonomiska angelägenheter.

Träffas å förbundets byrå

54 Drottninggatan, 1 tr.

Onsdagar kl. $\frac{1}{2}$ 11—11 f. m.

Af samalt Ylle

(stuck-, kläde- och klädnings-) vävdes vackra **Gungstols-längder**, 2 mtr långa, 0,70 mtr breda från 7 kronor. Gods afhämtas tacksansat af giftsfritt.

Hilour Anderssons Ullspinneri- o. Skrädderi-Aktiebolag
Riks 1 63.
Allm. T. 76 53. **16 Oxtorgsgatan 16.**
Filial: 1 Hornsgatan 1, 1 tr. Allm. 304 35.

Dagny utkommer från och med 1898 med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång är endast höjdt med 1 kr.- och är således:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

BARNÄNGENS antiseptiska **Vademecum** för **munnens, tändernas** och **hudens vård** m. m.

OBS! Intyg från nedanstående medicinska auktoriteter åtfölja hvarje flaska:

Professorn i hygien vid K. Karol. Institutet Hr E. Almquist, Professorn vid Upsala Universitet Hr Olof Hammarsten, Docenten i farmakodynamik vid Upsala Universitet Hr M. Elfstrand.

Vademecum öfverträffar i bakteriedödande och bakteriehämmande förmåga hvarje annat i handeln förekommande oskadligt toalettmiddel.

En flaska **Vademecum** innehåller minst lika stor bakteriedödande och bakteriehämmande förmåga som 30 vanliga 1/2-literflaskor bästa Aseptin. Se vidare den åtföljande beskrifningen.

Annonsen för **DAGNY**

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström. 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11—4.

Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15

är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.

För *hjälp*sökande kl. 1/2 10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.